

S. M.

II 2
32.475.
g.

Kdo je mojster in kdo — skaza.

(Odgovor „Slovenčevemu“ podlistkarju.)

„E pure si muove.“

V 35. številu letošnjega „Slovenca“ oglasil se je „Jezičnikov zvest čitatelj“ zoper moje v 2. zvezku „Ljublj. Zvona“ l. 1884. priobčeno poročilo o zadnjih dveh Marnovih „Jezičnikih“ z napadom, v katerem prav s kolom pobija moje ondi izražene nazore. Na take napade se sicer ne odgovarja in dolgo sem se i jaz obotavljal odgovoriti ljubeznivemu nasprotniku svojemu; a slednjič zmagalo je v meni vendar le prepričanje, da je vsakemu poštenjaku dolžnost „preganjati zmot oblake“, kjer koli se prikazujejo, in odločno nasprotovati v prazne fraze zaviti nevednosti in domišljivi ošabnosti, če se tudi ogrinja z duhovnim plaščem. Vrh tega se mi očita, da pohujšujem in sleparim mladino in da sem spravil „Ljublj. Zvon“ ob njega dobro ime! To je več, nego sme in more moja čast strpeti; ko bi molčal, utegnilo bi neuko občinstvo misliti, da so „Slovenčeve“ besede gola resnica, kajti: qui tacet, consentire videtur. Ker veje iz spisa le verski fanatizem, pač ne sklepam predrzno, ako trdim, da se je z njim ogrehotil — katolišk duhoven. Koliko je v njem estetičnega duha, koliko duha krščanske ljubezni, rzsodbo o tem prepuščam „nepriustranskemu občinstvu“. To pa smem gotovo brez pretiravanja reči, da Vas v tej duševni borbi, č. g. nasprotnik — duhoven, ni vodil toli duh, kolikor Vam je bil uzor oven, ker se prav po navadi te živali vame zaganjate, in to brez opravičenega povoda. Osmelil sem se sicer v „Zvonu“ poročati o omenjenih M. knjižicah: hvalil sem vse, kar je hvale vrednega, priznaval in poudarjal vse dobre lastnosti pisateljve, želel mu celo še mnogo let v prospah slov. slovstvu; ker pa nisem hotel g. Marnu samo hvalnice peti, moral sem se ve, da tudi grajati, kar se mi je zdelo graje vrednega, zlasti uvodne besede h. „Knjigi 16. in 17. veka“, v katerih izraža g. pisatelj svojo po mojem menenji napačno ali vsaj ne popolnem opravičeno sodbo o dotičnih književnikih. A graja je rahla: rabil nisem nijedne surove ali nedostojne besede, ker mi sploh ni bil namen žaliti g. Marna, ki ga osebno zelo spoštujem. In vendar sem razjaril „Jezičnikovega zv. čitatelja“ tako, da je kar pozabil svetopisemskih besed: „Bodite krotki ko golobje“ ter vzdignil se v svojem svetem srd, obdal prsi z oklepom slepe strasti, opasal bridki meč ironije, v strup namočil ostre pušice zbadljivosti, v roke vzel kopje

surovosti, na glavo pa posadil čelado ošabnosti in zlobnosti ter tako opravljen zasel svoje kritiško kljuse in jel po meni udrihati in sekati, pikati in streljati me, da je joj! Pretipal mi je vse ude, preiskal mi ne samo srca in obisti, marveč tudi glavo, v katerej meni v veliko grozo ni nič drugega našel nego — puhlost in nevednost. In s tako glavo drznil sem se presoјati knjigo, ki jo je spisala duhovna roka! Kdo bi se čudil razdraženosti „Jezičnikovega zv. čitatelja?“ Koncem svojega spisa podtika mi sicer neko „vedo“, a kako! *horribile dictu!!* — „inoversko“, in to je tisti grm, v katerem zajec tiči. Kajti najbolj sem se gospodu zameril, ker sem „Trubrovec-Lutrovec“, t. j. ker cenim resnico više nego laž, ker ne trobim v njegov rog, da so vsi protestantski pisatelji kot hudičevi služabniki tudi v literarnem obziru brez vrednosti. *Hinc illae lacrimae.* — Po pregovoru: „Klin s klinom“ moral bi zavračati svojega nasprotnika z istim orožjem, ki je njemu služilo. A stvarnik ni vseh darov vsem ljudem v jednakej meri podaril, in jaz odkritosrčno priznavam, da meni nedostaje one duhovitosti in elegantnosti, ki je lastna „Slovenčevemu“ podlistkarju. Odgovoril bom torej le stvarno in kolikor mogoče mirno na „objektivna“ vprašanja, ki mi jih tako oblastno stavlja „*ex cathedra*“.

Kdor javno deluje, bodi si kot politik ali književnik, izpostavlja se vedoma nevarnosti, da se njegovo delovanje javno presoja, da, celo obsoja; saj ni nič popolnega pod solncem: popoln nisem jaz, popolni niste Vi, č. g. nasprotnik, popoln tudi ni Marnov „Jezičnik“. Napačnosti oponašale so se še večjim duhovom, kakor smo mi trije, n. pr. Schillerju in Goetheju, Preširnu in Gregorčiču. Tedaj ne smete „Ljublj. Zvonu“ v zlo šteti, če odkriva nepopolnosti Marnovih knjig. Ker sem se pa i jaz s svojim poročilom v javnost podal, imate gotovo tudi Vi pravico, djati moje besede na kritično rešeto. A vedeti bi morali, da poštena kritika podiraj z dokazi, a ne podiraj samo, ampak tudi zidaj. In s temi lastnostimi se Vaša kritika nema ponašati. Z zlovoljnim opotikanjem puhloglavnosti, nevednosti, neolikanosti in Bog vedi kakih „osti“ še se nič ne dokaže; s praznim kleptanjem in psovanjem boré se jezične babe, ne omikani možje, najmanj pa pristuje tako orožje — svečeniku!

Da je naše novoslovensko slovstvo res v 16. veku svoje prve kali poglalo, o tem sem še sedaj tako prepričan, kakor o Vaši zlobnosti in hudomušnosti. Tako vsaj so me učili moji učitelji, tako berem pisano v vseh književnih zgodovinah slovenskih, to mi ustno zatrjujejo literarni veljaki, katerim gre v takih vprašanjih prva beseda. Vi ste drugega, t. j. popolnem novega mnenja. Zakaj nas nevednežev nočete poučiti o svoji gotovo zanimljivi iznajdbi? — Da bi jaz ne vedel, da deli našo književno zgodovino v protestantsko in katoliško uže Čop in po njem Metelko? Iz česa ste se drznili to sklepati? Iz mojih besed: „po pravici jo (dobo) deli g. pisatelj v protestantsko in katoliško?“ Kaj je bilo res treba pri tej priliki o Čopu in Metelku govoriti? Ali sem mar s svojimi besedami g. Marnu kako krivico

storil? Ali me niste marveč Vi v svoji dobrohotnosti s tem neopravičenim sumničanjem le grditi hoteli? — G. Marn opisuje res „s tega stališča“ delovanje ondi naštetih mož, saj je to tudi popolnem naravno. Pod A govori pisatelj (izvzemši kajkavca Vramca) o samih protestantih, pod B o samih katoliških pisateljih. In kaj pravi g. pisatelj v uvodu? „Vsled tega je omejenjena doba nam Slovincem jako znamenita. Preslavljalja se je uže dokaj, in sicer velikrat tako, da je ona — protestanska — vsa svetla in živahna, naslednja — katoliška — pa je vsa temna in mrtvična.“ — Besede „v lapidarnem slogu“ — s posebnim opisem — mi niso poroga, marveč sem stavil ta terminus le radi tega pod to znamenje, ker ni slovensk, ampak ptuj. — Da katolišk duhoven protestantske dobe brez predsodkov presoja ti ne more, to „menenje“ postalo mi je „dogma“, odkar sem bral v letošnjega „Slovenca“ 35. štev. Vaš in v 13. štev. X-ov podlistek. — Odkod mi je znana g. pisatelja ozkosrčnost v literarnih stvaréh? Infandum regina iubes renovare dolorem! Vzemite v roke dunajski „Zvon“ l. 1879. Ondi berete na strani 374. te-le besede g. Levca, Marnovega učenca: „Vendar se mi zdi, da je v tem oziru preostr in preosorna sodba č. g. prof. Marna, ki je nedavno v „Učiteljskem Tovariši“ moje životopise imenoval „nepotrebne pisarije“ ter mi očital, da bodo Slovenci zdaj Preširna manj spoštovali, odkar so v „Zvonu“ njegovo življenje opisano brali. Zdi se mi, da g. prof. v tej stvari preozkosrčno misli, kakor je mislil takrat, ko nam je v osmi šoli sè sveto jezo rekel, da nam on kot katoličan, učenik in duhovnik Preširnovih poezij — ne more priporočati.“ Koliko otepanja je imel z njim še le g. Stritar radi svojih pesni in spisov, katerim je podtikal g. Marn „nenravnost“ in „duhomornost“, o tem nam pričajo prvi štirje „literarni pogovori“ v drugem „Zvonovem“ tečaji (l. 1876). In kdo je provzbudil v „Slovinci“ vojsko zoper blagega, nedolžnega pesnika Gregorčiča, kdo ga je prisilil braniti se s pesniškim orožjem? Ali ni s tem več ko dovolj dokazana g. pisatelja ozkosrčnost v literarnih stvaréh? — „Ali se more s posebno objektivnostjo ponašati, kdor knjižico v roko vzame z nezaupnostjo?“ Jaz se v vsem svojem poročilu nisem ponašal z nobeno rečjo, tudi z objektivnostjo ne. Da pa more človek knjigo, spisano od pisatelja, ki mu je po svojih lastnostih dobro znan, z nezaupnostjo v roke vzeti in jo potem, kedar je prebravši jo prepričal se o njeni vrednosti, vendar le objektivno presoja ti, to je le Vašemu umu neumljivo. — „Jezičnik“ povzdiguje vrednost katoliških pisateljev čez mero ter dela veliko krivico protestantskim v uvodnih besedah, zlasti v tistih, ki sem jih dal v svojem poročilu (deloma z razprtimi črkami) ponatisniti. („Res je od ondod — plodilo se do Vodnika“). Vrh tega pa še v stavkih: „Kakov junak je Hren proti Truberju, kolik dobrotnik prostemu ljudstvu Kastelec nasproti Dalmatinu, kakov besednik Habdelič mimo Bohoriča, kakošen govornik Janez Križski nasproti Krellu.“ Skušal sem dokazati, da je hvala čeznemerna in graja krivična, kažoč, da niso prot. pisatelji slov. jezika pokvarili, ampak da so pisali, kakor se je takrat sploh govorilo. (Da je bila naša slovenščina uže pred njimi popačena, pričata nam „očitni izpovedi“ iz 15. (jedna morda celo iz 14.) veka, natisnjeni v Miklošičevem „berilu za 8. gimn. razred“ (str. 22—24) in v Letopisu „Matiice slovenske“ l. 1879, str. 11. in 12. Huje nam pač ni nihče pokvaril jezika nego katoliški duhoven Marka Pohlin v 18. veku!) Zahteval sem, da se zaslužni ti moške milejše sodijo, ker so orali ledino; poudarjal, da je v njih vrstah naš literarni Kolumb, da so oni provzbudili katoliške pisatelje, katerim je bilo lahko boljše pisati, ker so imeli uže prednike pred seboj, iz kojih so se mogli učiti. In vendar sta le dva (Hren in Kastelec) nekoliko boljše pisala ko protestantje, drugi pa ravno tako, ali še slabše. Omenil sem tudi, da prof. Miklošič, prvi veljak „in slavicus“, prot. pisatelje višje ceni, nego katoliške. Mar nisem tedaj svoje trditve dovolj podprl? — Izrek: „zaspano katoliško duhovstvo“ stavil sem na rovaš duhovniku A. Jegliču. Pater peccavi! To je res zmeta, a jedina, ki jo priznavam. Vendar tudi ona menda ni tak smrtni greh, ki bi mogel vse druge moje besede obveljaviti. Jaz č. g. Je-

gliča osebno ne poznam, tudi nisem bral še v nobeni literarni zgodovini životopisa njegovega. Da pa je „Matica slov.“, naš prvi znanstveni zavod, priobčevala l. 1869. dijaška dela, tega nisem mislil, niti pričakoval, da se strokovnjak g. Marn v svojih učenih razpravah sklicuje na dijaške, tedaj, kakor velite Vi s svojim vprašanjem, nezrele spise. Sicer mi tudi ni znano, da bi bil g. Jezlič, ki je zdaj vendar le dihoven, te svoje besede kot očitno, katoliško duhovščino žalečo laž kedaj preklical, kakor bi Vi radi. — Da je spalo katoliško duhovstvo takrat spanje — ne pravičnega, ampak lenega, (namreč v literarnem oziru, saj vendar le o slovstvu govorim, ne o veri, ki mi je v tem poročilu bila deveta briga), tega ne verjamem le jaz, marveč so tako trdili in še trde veči učenjaki, kakor sva midva, opirajoči se na povestnico. Zlasti kranjska duhovščina tiste dobe nema pokazati nijednega plodu literarnega delovanja svojega. Koliko in kako so „pridigovali“, o tem pač ne kaže govoriti v književnih poročilih. V dokaz, da je katoliška duhovščina čula, (pa le v verskem oziru), navajate faktum, da se krivoverstvo na Kranjskem prijeti in vzdržati ni moglo. A držalo se je vendar tri generacije in trebalo je tako energičnega škofa, kakor je bil Hren, da se je res z velikim, 30letnim trudom zatrl. In celo Hren z vso svojo jezuvitsko in kapucinsko armado ne bil bi toliko opravil, da ga ni podpirala vlada z vsem svojim policijskim aparatom in ovaduštvom, katero si je skrbno vzgojevala; kruto preganjanje, zapiranje in iztiravanje iz dežele, zaukazano po vladnih dekretih zmoglo je slednjič moč protestanstva*). Kaka je bila v tistih vekih sem ter tam kranjska, od Vas toli hvalisana duhovščina, o tem vas lahko pouči vizitacijski list škofa Scarlichija, Hrenovega naslednika, priobčen v Letopisu „Matice slov.“ l. 1882/3. — Da bi pri narodu (jaz nisem rekel „pri kmetu“) takrat pisana beseda nič ne bila premogla, to boste pač težko dokazali. Komu so tedaj pisali protestantski pisatelji, če ne slov. narodu? Nemškim graščakom? Ali morda samo duhovnikom? Dalmatinove biblije tiskalo se je 1500 eksemplarov, ki so se v sode zabiti v Ljubljano poslali. (Valvazor, Ehre d. H. Krain, VI. p. 349.) Če je bilo takrat samo protestantskih duhovnov toliko v naših krajih, je to pač malo ugodno „spričevanje, da je duhovščina katoliška čula!“ Tudi Trubar in Krell v svojih predgovorih ne nagovarjata samo duhovnikov, ampak „lube Slovence“, „izvolenega karščenika“, „vsakteriga dobriga karščenika“ i. t. d. Čemu so pisali pozneje (v 17. veku) katoliški pisatelji, če pisana beseda ni nič premogla pri narodu? — Da je „slovenski literarni Kolumb“ v vrstah katoliškega duhovstva, sliši strmeči svet zdaj prvič iz Vaših ust. Samo imena še prosimo, imena, potem si pa to iznajdbo koj s „patentom“ zagotovite, da Vas kdo drugi ne prehiti! — Od kod vem, da sta se Hren in Kastelec iz Trubarja in Dalmatina učila, slovenščino bolje in lepše pisati? Gospod, Vi ste presneto radovedni! Ali se Vaši naivnosti ne zdi verjetno, da vsak prelagatelj pregleduje in primerja, da, celo porablja prevode svojih prednikov? Licealna knjižnica ljubljanska hrani eksemplar Dalmatinove biblije, ki je bila lastnina Tomaža Hrena, kar je razvidno uže iz tega, ker so na zadnjem listu od Hrenove lastne roke napisani latinski epigrami polni psovka, veljajočih Lutru in Zvingliju. Mislite li, da je imel Hren, prelagatelj „evangelij in listov“, uneti katolik in siloviti protireformator, Dalmatinovo, tedaj protestantsko biblijo v svoji knjižnici le „zaradi lepšega“? In Kastelec! Ta se od Dalmatina ni le učil, marveč v svoj prevod sv. pisma**) kar cele stavke iz njega vzel, nadomestivši le tu in tam kako zastarelo besedo ali obliko z novejšo. V naglici prepisal sem si le dva vzgleda.

Iz Evangelija sv. Matevža, 26. pogl.

Dalmatin:

„Višhifar je gori vstal, inu je rekâl
k'njemu: Nifhter neodgovorilh

Kastelec:

„Inu je gorivftal Višhi Far, je
rekil k' niemu: nifhter ne odgo-

*) Zadnji prot. plemenitaš spreobrnil se je še l. 1666. h katoliški veri!

**) Tega rokopisa hrani „Matica slov.“ žali bože le 2 zvezka.

h'timu, kar lety zhes tebe prizhujo? Jesus pak je molzhal. Inu Vifhifar je odgovoril, inu je djal k'njemu: Jest tebe saklinam pèr tem shivim Bogu, de ti nam povefh, aku fi ti Chriftus, Boshji Syn? Jesus je djal: Ti je govorrifh.“

voryfh h'temu, kar lety zhes tebe prizhujejo? Jesus pak je molzhal. Inu Vifhi Far je djal k' niemu: Jest tebe saklinam per shivim Bogú, de ti nam povefh, aku fi ti Chriftus Boshy Syn. Jesus je djal k' niemu: ti je govoryfh“.

Iz evangelija sv. Lukeža, 11. pogl.

Dalmatin:

Inu on je djal k'nym: Kateri je mej vami, kir ima eniga Priatela, inu bi k'njemu ob pulnozhi pri fhàl, inu bi k'njemu rekàl: Lubi priatel, pofsodi meni try kruhe: Sakaj moj priatel je k'meni pri fhàl is céste inu jest némam kaj njemu naprej poloshiti: Inu on bi notri odgovoril, inu djal: Nédelaj meni nepokoja, dauri fo vshe sapèrte, inu moji Otrozhezhi fo pèr meni v'kamri, jest nemo rem gori vftati inu tebi dati.“

Kastelec:

Inu on je djal k'nym: Kateri je v' mei vami, kir jma eniga per jatela, inu bi k' niemu ob pulnozhy perfhel, inu bi k niemu rekel: lubi priatel poffodi meni try hlébe: sakaj moi priatel je k' meni perfhel is Zéste, inu jest némam kai niemu naprei poloshiti: inu on bi notri odgovuril, inu bi djal: ne délai meni nepokoja, dauri fo vshe saperte, inu moji otrozhizhi fo per meni v' kamri, jest ne morem gori vftati, inu tebi dati.“

Zamolčati ne smem tudi te zanimljive prikazni Kastelčevega rokopisa, da je v njem marsikak začetni „u“ prečrtan in nadomeščen z „v“. Zakaj? Kastelec bil je najbrž navajen v začetku besed pisati u, a ker je našel na dotičnem mestu Dalmatinove biblije v, popravil je svojo pisavo. — Na protestantske pisatelje kot glavni vir našega jezika opozarja Vodnik pišoč v svojih Novicah, Povedanje od slovenskiga jezika: Bohoričeva gramatika se je razgubila, Hipolitova je premalo med ljudi prišla. Sleherni pisavec je kranjsko pisal, kakor se mu je zdelo; nobeden ni gledal na stanovitno vižo, vstavo ali red. Pisarji poprejšniga stoletja so se dosti držali po Bohoriču, ali v sedajnim (t. j. 18.) stoletju so rili naprej, in s kranjskim pisanjem delali, kakor prešič z meham“. (Prepisano iz „Ljublj. Časnika“, 1851, št. 92, pag. 1.) Potem graja Vodnik M. Pohlina ter pravi: Eden njegovih jogrov (t. j. Vodnik sam) spozna, de se je dosti od njega naučil, vunder sedaj vidi, de je potrebno tudi stare gramatkarje poslušati, kteri so pred njim pisali.“ (Ravno tam.) Kdo pa so ti stari gramatkarji, če ne Bohorič? —

Miklošič stavi res slov. protestantske pisatelje nad vse katoliške do Ravnikarja. To Vam postane jasno, ako vzamete v roke le njegov „lexicon palaeoslovenico — graeco — latinum“ in njegovo „Vergleichende Grammatik der slav. Sprachen“, v katerih delih sicer mnogokrat navaja protestantske, in le redkokedaj katoliške pisatelje (do R.) izvzemši Habd. — Trditev*), da se naš književni jezik od tedaj ni „znatno“ premenil, ampak da je ostal „v obče“ tak, ka-

*) Dostavilo jo je „Zvonovo“ uredništvo.

koršen je bil v 16. veku, bodete ložje umeli, ako primerite nemščino 16. veka s sedanjo. Kaka razlika! Neuki bralec tedanje nemščine skoro umeti ne more, tako se loči od današnje. Slovenski jezik pa je ostal v svoji spregi, sklanjatvi in sintaksi „v obče“ tak, kakor je bil za Trubarja. Sintaksa uže takrat ni bila povse pristna, slovenska, in žali Bože tudi dandanes ni. Le besedni zaklad se je nekoliko sčistil, črkopis določil in pravopis popolnil. — S primerom — Miklošič in Roma — nikakor nisem mislil žaliti — g. prof. Miklošiča; če sem ga razžalil, prosim ga s tega mesta javno odpuščenja. — „Ako je causa finita, čemu se trudite še Vi brez pomena?“ Kdo ali kaj je brez pomena? Jaz? Naj bo v božjem imenu, saj to še ni najhujše, kar mi predbacivate. Ali morda moj trud — brez pomena? Ne verjamem. Čemu ste se potem Vi oglasili zoper mene in to tako strastno?! Jaz nisem Miklošiča popravljaj niti njegovim ukom česa dostavljaj, marveč uprl sem se g. Marnu in njega teoriji; g. Marn se je tedaj causā finitā oglasil, ne jaz. Ravno tako je g. Marn tisti, ki odreka protestantskim pisateljem zasluge ter jih zameta na prid slabejših naslednikov, z g. Marnom pa „Jezičnikov zvest čitatelj“ in vsi somišljeniki njegovi. — Koliko strani Skalarjevih sem uže prebral? Ravno toliko, kakor Vi in g. Marn, ki ipak o njem poroča, da-si rokopisa „Šulla tiga premišluvana“ ni mogel v rokah imeti, ker je uže delj časa iz licealne knjižnice izposojen. Šafaričovo poročilo o njega jeziku in „Slovenska Persega za dačarja“, natisnena v Novicah 1. 1865., dovolj spričujete slabo pisavo Skalarjevo. — Tisti bi bil res pristransk, t. j. nepravičen, „kdo or bi v dokaz, kako se v književni vrednosti loči 16. pa 17. vek, primerjati velem Dalmatina pa Skalarja, Krella pa Alazija — nekako najboljšega pa najslabšega.“ A tega jaz nisem storil; kajti s Skalarjem in Alazijo nisem dokazoval, da so katoliški pisatelji vsi slabeje pisali, niti z Dalmatinom in Krellom, da so vsi protestantski boljše pisali, marveč sem trdil: „da katoliški pisatelji tudi niso pisali Bog ve koliko boljše slovenščine, ko protestantski, da nekteri (n. pr. Skalar in Alazija) celo slabše.“ (Dalmatina in Krella pa izvzemši Hrena in Kastelca sploh nobeden dosegel ni, še manj pa prekosil.) Tako so umeti moje besede, katere ste Vi zlobno presuknili; radi tega bi Vas morala vest bolje peči, nego je mene pekla trdečega, da pri naših protestantskih pisateljih je vsebino ločiti od slovnic in slovarja, duh pisave od mrtve črke. — Da bi kritik ali poročevalec ne smel posebnih želj imeti, tudi ne stoji nikjer zapisano in zato tudi Vi niste imeli pravice kregati me, če izrekam željo po večji živahnosti v pripovedovanji in trdnih zvezi med posameznimi črticami, če bi mi bolj ugajalo, da je g. profesor posamezne pisatelje sam primerjal pa nekoliko ocenil ali vsaj povedal, kdo je mojster in kdo — skaza. Kaj ne mislite, da bi to „Jezičnikovo“ vrednost le povišalo, da-si hoče g. pisatelj v njem le nabirati in znašati neobdelane kamne? — Da služijo „živahne ocene“ češče le puhloglavnosti učiteljski, je smela trditev in huda zatožba, katero bi moral poštenjak z dokazi podpreti, ako hoče, da se mu verjame. Tega Vi niste storili! Kaj je Vam do dokazov, ki se držite gesla: Calumniare audacter etc.! „S takimi ocenami se pri izpraševanji znanje nastavlja učencem.“ — Kake zanjke neki? Moje menenje je to: resnica sme in mora na dan! Gorje učitelju, ki jo vedoma zakriva! On pripravlja sebe in učiteljstvo ob čast, pači mladini značaj, katerega bi imel blažiti in utrditi, in češče ne doseže nič drugega nego to, da vsaj nadarjeniši izmed učencev resnico sami zasledujejo in najdeno tem odločneje branijo. G. Marn takih „zanj“ gotovo nikdar ni stavljaj slovenski mladini in vendar so vzrasli ravno iz njegove šole možje, ki so uže v šoli in pozneje javno pobijali njegove jednostranske ozkosrčne nazore in uke. — Da kani g. pisatelj iz neobdelanih kamnov slednjič sestaviti veliko poslopje literarne zgodovine slov., vem iz ust pisateljevih, ki mi je to pred kakimi 8 leti sam pravil. — Da enakomernost in suhoparnost znači njegovo pisavo, o tem se vsakdo koj lahko prepriča, ako njegove „Jezičnike“ le površno pregleda. Ta „pohvala“ ni vzrasla samo na mojem vrtu, izrekli so jo uže davno pred menoj veljavniši možje, kar ji podaje le tem večjo verjetnost. — Očitajte mi celo kopo

protislovij! Gospod, gospod! dobro bi bilo, da ste se preje iz kake „logike“ poučili, kaj je protislovje, predno je meni oponašate. Ta pojem Vam je dosedaj še nejasen. Le kdor se je z logiko popolnem sprl, more trditi, da nasprotuje pisateljska vestnost in natančnost enakomernosti in suhoparnosti z jedne, z druge strani pa nepravilnosti, krivičnosti. Vestnost in natančnost nanaša se na vestno porabo vseh virov in zanesljivost iz njih posnetih podatkov; enakomernost in suhoparnost pa se kaže v načinu pripovedovanja, v slogu, nepravilnost slednjič v pisateljevem (subjektivnem) razsojevanji. Z enakomernostjo in suhoparnostjo tudi „lapidarni slog“ ni v nikakem nasprotju, marveč je oboje skoro jedno in isto. Prihodnjič pogledjte v kak nemšk „Conversations-Lexicon“, kaj je „lapidarni slog“, predno o njem govorite! Tudi pojma „chrestomathia“ menda ne umejete. Kako bi mogli sicer trditi, da se od mene grajano „pomanjkanje živahnosti v pripovedovanji“ ne ujema s pohvalno omenjeno „chrestomathijo“. Chrestomathia v „Jezičniku“ je zbirka besed — vzgledov, posnetih iz drugih pisateljev, neživahno pripovedovanje pa se kaže v Marnovih besedah, ono je Marnova krivda. — S tem mislim, odbito je tudi očitjanje, da sem jaz podoben brodniku, ki pluje med Skylo in Charybdo, da sem se pregrešil zoper pisateljsko objektivnost. — Grajal sem obliko „Križski“; to Vam ni prav. Kdo je dosedaj tako pisal, kje se tako govori, kdo more sploh tako izrekati? Oblike „protestanški“ nisem grajal, marveč le priporočal pravilnejšo: protestantski (ali protestantovski). Debli teh dveh besed ste različni (jedno se končuje s šumevnikom ž, drugo z zobnikom t), tedaj uže radi tega ni zahtevati doslednosti v izobraževanji teh imen. Priporočal pa sem obliko „protestantski“, prvič ker je beseda ptuja, v ptujkah pa nam kaže deblo kolikor mogoče neizpromenjeno ohraniti, da se koj spozna; drugič ker tudi drugi slovanski jeziki zobnikov pred pritiklino *ski* ne tope. (N. pr. rusko: bratskij, ljatski, česko: státský, kmetský, protestánský, hospodský, poljsko: grodzki, protestantski, srb.-hrvatsko: kmetski; v slovenskih pokrajinah sliši se res „hrvaški“, pa tudi „hrvatski“, „bratski“ i. t. d.) — Da je po moji opazki o Dalmatinu (Gurkfeldiani) g. Marna „menda“ še vedno opravičen, trditi more le trmoglav človek, ki je v svojo učenost zaljubljen. — S svojim spisom pripravil sem celo „Zvon“ ob dobro ime! Huda obsodba mojega poročila, hujši udarec „Zvonu“, ako so Vaše besede resnične, smrten greh Vaš, ako niso; Bog Vam ga odpusti, ker pišoč niste vedeli, kaj delate. Ali v svojo tolažbo smem javno izreči, da „Zvon“, Dunajski kakor Ljubljanski, na dobrem glasu pri ljudeh Vaše vrste nikdar bil ni, saj sta vendar oba prinašala Miranove in Gregorčičeve „pohujšljive“ pesni. Čemu me tedaj tako hinavsko grdite pred svetom, čemu očitajte, da sem — mrtvega ubil? Moja vest je mirna in nadejam se, da vsestransko omikani, resnicoljubni, ne tesnosrčni duhovniki skromnega poročila mojega „Zvonu“ ne bodo v greh šteli. Le Vi glejte, da s takim zlobnim blebetanjem in strastnim naltolcevanjem ob dobro ime ne pripravite sebe, in kar bi še hujše bilo, svojega stanu. — Od kod veste, da sem za oceno 20. „Jezičnika“ potreboval čez leto in dan? „Zvonovo“ uredništvo Vam tega ni povedalo, jaz tudi ne. Ali Vam ni znano, da hranijo uredniki rokopise včasih po več let? — One nesrečne prospopoiije „mati Slovenija“ i. t. d. žali Bože nisem umel niti jaz, niti odlični jezikoslovci, ki sem jih sveta vprašal. Pa ne, da sem se pregrešil zoper očeta Bleiweisa, primerjajoč ga z Jurčičem?! — Počakal naj bi bil leto in dan tudi z oceno 21. „Jezičnika“, da bi se mi bila kri ohladila in glava zbistrila! Č. moj g. nasprotnik! Če bova kedaj pred Bogom odgovor dajala vsak o svojem spisu, jaz se ne bojim, da me bo Bog obsodil radi nekrščanske strastnosti, prešinjajoče ono poročilo moje. In vi? — Radi nebistre svoje glave pa se z Vami ne bom pričkal; prejel sem jo, kakeršna je, od Boga. — Moja „veda“ je „inoverska“! Quod nego. Vednost je po mojem menenji mejnarodna, splošno človeška, ni last ali „predpravica“ posameznih narodov, niti posameznih verskih družeb. Strankarska veda sploh ni veda več. Če imenujete mojo vedo „inoversko“, moram sklepati, da Vam je Vaša „verska“;

ona je morda jedinoizveličavna, a prava veda ni. V tistem nesrečnem poročilu mi sploh ni bil namen, prodajati svojo vedo, marveč potegniti se za resnico in ta še nikdar ni in tudi ne bo „zbejala“ slovenske mladine. — Da bi stari Trubar „brž ko ne z glavo zmajeval nad menoj mladim Trubrovcem“, ker sem se za njegovo čast poganjal, zdi se mi tako neverjetno, kakor če bi kdo trdil, da z Vašim hudobnim spisom ni imel veselja — sam peklenšček. — „Olikanemu kritiku treba je bistrega duha, posebne razumnosti!“ Zlate besede! Ali kaj pravi sv. pismo? „Kaj pa vidiš troho, ki je v očesu brata tvojega, bruna pa, ki je v očesu tvojem, ne čutiš? (Luk. VI. 41.) — Konečno mi svetujete, naj si prosim bistrega duha in razumnosti od sv. Duha. Prosil bi človek še, prosil, ali kaj pomaga, saj bi sv. Duha le v zadrego spravil, ker ste vse njegove darove, kakor se kaže, uže Vi „v štant“ vzeli. —

In slednjič še jedno! Nakopal sem si Vašo jezo, ker sem se v „Zvonu“ oglasil zoper literarno sodbo, ki jo je izustil katolišk duhoven. To je po Vaših mislih silna drznost. Bili so časi, ko so duhovniki Vaših nazorov v našem slovstvu „zvonec nosili“, ko so Pavšeki odločevali, „kaj se sme in mora peti“ i. t. d. A ti časi so minuli! Uprl se Vam je velikan Preširen in podlegli ste v tej borbi. Vzdignili ste se sicer z nova z združenimi močmi par desetletij pozneje. A pobil in razorožil Vas je z nova Stritar in prišli ste v drugič ob hegemonijo. Ta izguba Vas peče, to je umevno, a zakrivili ste jo sami s svojo prenapetostjo, s svojim mračnjaštvom. Ostalo Vam ni drugo orožje, nego srd, ki Vam vskipi pri vsaki priliki, kedar se pojavi v našem slovstvu kaka bolj svobodnomiselna prikazen. Tako delovanje je neplodno, slovstvu in narodu našemu škodljivo. Dajte tedaj raji slovo „svoji dolgi zmoti, po potih se noči temne ne trudite“, uzor Vam ne bodita Pavšek in Dagarin, ampak možje kot D. Trstenjak, B. Raič, S. Gregorčič in prerano umrli knez in škof ljubljanski J. Chr. Pogačar!

To je moja zadnja beseda v tej pravdi! Če se Vam bo morda zljubilo, me še jedenkrat tako surovo napasti — naj se konča tudi ta pravda — s cepcem; jaz se Vam bom umaknil in molčal, pomljiv znanih, resničnih besed Leona Srednjeveškega:

Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo,
Aut vinco, aut vincor, semper ego maculor.

Fr. V.

